

עטרת זהב

פרקי הגות ומחשבה בפרשה

רבי שלמה בן פייגא

יודע? אז התחיל לספר שפעם אחת עשו פלשתם רעות רבות ליהודים, ואז שלח הקב"ה א משמון הגבור אשר תפש שלוש מאות שועלים. קשר כל שתיים בזנביהם, קשר עליהם אודים, ושילח אותם על פני שדות הפלשתים וככה נשרפו כל שדות הפלשתים, וקיים בזה מצוה גדולה מאד לעשות נקמה בגויים. אבל היה לנו גבור עוד יותר גדול וזה היה אברהם אבינו, אשר רדף אחרי ארבעה מלכים, והרג אותם והציל את בן אחיו לוט, ואפילו רכשו השיב.

כל העומדים מסביב העלו שחוק על פניהם, והרב עמד ואחז את ידו ואמר לו 'ספר ר' ליבלי ספר הלאה'. רבי שלמה בן פייגא, ותבא להם הישועה.

וכן חברים יקרים, גם אלו שלא נמנים על דועו של רבי שלמה, בואו נלמד מעט עליו וממנו, ואולי בתור 'כל המלמד את בן חבירו תורה כאילו ילדו' נוכל כולנו להיקרא דועו, ולהזכיר 'שלמה בן פייגא' ולהיושע לעין כל. מי מאתנו לא רוצה וצריך ישועות היוזם?

האמת היא שתרורתו של רבי שלמה עמוקה עמוקה מני יום, ונמ רחבה מני יום, אנו אמורים איפה שהוא הרבה בכתובים, או שלא כתבו מהם כ"כ, או שהם נעלמו מנו הרבה כתיבים שצדיק עולם שנסתמרו בארץ המים פולין, ועלו בסערה השמימי יחד עם נשמות שומריהם, גוילין נשרפים ואותיות פורחות באויר.

אבל יש מעט דיבורים פזורים פה ושם, חלק נדפסו בספרים כמה דורות לאחמי"כ, חלקם על ידי תלמידיו וחסידיה, וחלקם על ידי בני ובני בניו.

כתוב בספר מחשבת משה מנבדו, בהקדמה: התנא במשנה (אבות פ"ב מ"ח) אומר, 'אם למדת תורה הרבה, אל תחזיק טובה לעצמך, כי לך נוצרת', ושאל רבי שלמה, למה, למה אם לך נוצר האדם, לא יחזיק טובה לעצמו שהוא אכן השלים את תפקידו שהוא נוצר ויודע לך?

והוא מתיר, שהנירסא איננה בסימן קריאה 'כי לך נוצרת!' אלא בסימן שאלה 'כי לך נוצרת?' והיינו, שהאדם שלומד תורה הרבה אינו יכול להיות סמוך ונבוטו שהוא השלים את תפקידו בכך שהוא למד הרבה תורה, כי מאן ימר שזהו תפקידו בימי חלודו? ואולי תפקידו הוא להתעסק במשא ומתן דווקא ולא לחדש חידושי תורה?

על כן, באל התנא ומצווה לתלמיד חכם הזה: 'כתיב עוד אינך מסתובב בשמים ויודע על כן לך נוצרת.

לפחות אל תחזיק טובה לעצמך'.

אתם יודעים, כשאנחנו מתעמקים בדיבור הזה, אנחנו יכולים לקרוא אותו מכל הכיוונים, מיעין לשמאל משמאל לימין, ממעלה למטה וממטה למעלה. וכל הכיוונים מכיאים אל מקום אחד.

הנה הבנו שהוא מדבר אל ה"בן תורה" ואומר לו 'אל תחזיק טובה לעצמך - כי לעולם לא תדע את לך נוצרת.

אבל בד בבד הוא אומר לאדם הפשוט והשובר 'אל תקנטר על כך שיש לך בשיטיל איהז "גאון" ואתה נרדם כשאתה קורא את ה"דף היומי", כי לא תדע לעולם, אולי לך נוצרת, דווקא להירדם על הדף היומי? אולי?

וגם התלמיד חכם שכבר לא מחזיק טובה לעצמו, כי אולי הוא לא נוצר לך, רבי שלמה לא מדיר אותו מבין כותלי בית המדרש ואומר לו, 'לכל מכאן, לך תעבוד שויצער שכמון', ממש לא.

הוא אומר לו: תשאר כאן חביבי, תשאר כאן, לעולם לא תדע אם לך נוצרת. אולי נוצרת כן בשביל לשבת וללמוד ואולי אפילו בשביל ללמד.

ואז יוצאת הקריאה לאנשים, לסינים, לעוקרי ההרים, לעמרצים, לפשטנים, לפרחחים, לתמימים, לבעליבתים, לכלולונגעליט, לחסידים ואנשי מעשה, לארבעטורער'ם, לעשירים ולעניים, לכולם - חב"ה אל תחזיקו טובה לעצמכם, אתם בנינים אל תחזיקו, תרפו קצת מהעמדה שלכם, כי לעולם לא תדעו אם לך נוצרתם.

הבטלו קצת את האידיאלוגיה שלכם חברים, תרפו את האחיזה במעמד שלכם, ותנו לגלגלי הסיבות לגלגל אתכם בעולם, תנו להשם להביא אתכם לעשות מה שהוא רוצה שתעשו, כי רק הוא יודע כי לך נוצרתם.

ואם אתה, תשכב לאחר מאה ועשרים עם רגליים לכוון הדלת, ויכולו להניח כמה ספרים שלך על יד המיטה והטילת שתעטוף אותך - סימן שלך נוצרת. ואם אתה, תשכב לאחר מאה ועשרים עם רגליים לכוון הדלת, ומאות נשים דקניות יכבסו את הלבינים של ידיהן, עם איהז פנטט שאתה פיתחת - סימן שלך נוצרת.

עטרת פז

ממחשבת המוסר

משל מהחיים

הנהגת דין ולהפוך הרחמים, רק למראית עין האדם בזה העולם, באמת הכל מיושר. והעצה לקבל את הדברים באופן כזה, שיבין בדעתו כי כל אשר לו - מתנת חיים מטובתו של הבורא, ואין חייבים לו מאומה מן השמים. אז יודע וישוב תמיד לבורא, ויקבל את הנהגת ה' עמו בנחת ושלוות הנפש.

והנה מעשה שהיה בעיר בני ברק, כידוע, ברובי העיר מפוזרות תחנות אוטובוס בו יאספו את הנוסעים איש איש למחוז חפצו... במוצאי ר"ה, באישון ליל, כשהשעות כבר הורה על 1:30 עמדו רבים מתושבי עיר"ק ירושלים ת"ו (לאחר שערכו את ימי החג בבני ברק), באחת התחנות ברחוב כהנמן והתמינו שיבוא אוטובוס נושא את מספר 402 לקחתם בליהם... אך בוששו פעמי המרכבה מלבו, וכבר נתנגבה בלבם המחשבה שמא יצטרכו להשאר למשך כל הלילה ברחובה של עיר על טיפיהם ומטלטליהם... לפתע מרוחק נראה אוטובוס דק ומנוסעים... ותעל הרינה במחנה - הנה קרובה שיעניתו לובא, אך משתקרבה ראו שהוא נושא על חלוננו מס' 318 הנוסע לעיר רחובות. מכיון שכן, עלו עליו כמה מה'עסקנים' שבעם, וביקשו מהנהג שיסיים להחליף את יעד נסיעתו ויחם לעיר"ק ירושלים. אך הנהג לא אבה בשום פנים ואופן לשמוע להם. שהרי נשלח מטעם בעליו ל'רחובות'.

ויפצירו באיש מאד מאד, עד שנכמרו רחמי ונעתר להם - החליף את מספרו ל 402 העלה את ציבור הממתנים בכליו עניים, בשיבה ובעמידה עד אספ מקום, והחל בנסיעה ירושלימה. הנוסעים ששמחו ב'שובתה' של האיש, החלו לשבח ולהלל ולקלסו, ולברכו בעולם הזה ובעולם הבא גם יחדיו, בגמר חתימתו טובה, ב'פתקא טבא' ובכל הברכות האמורות, ושאינן אמורות בתורה...

בהגיעם לחצות ירושלים, ניגש אליו אחד הנוסעים ושטח תמיהתו 'וכי היאך לא חשש מר עשות כן, והרי המפקח עליך רואה את כל אשר נעשה בשעת מעשה - ע"י ה GPS ונמצת מסכן עצמך עם פרנסתך?...'

למלא הנהג פיו שחוק... וביאר לו עומק העניין... 'הנה, יסלח נא מר, כי טעות בידו... בחדר המפקחים ידעו שבי'תחנה' פלונית, זו שעמדתם בה זמן ארוך מאוד, רבים הממתנים לאוטובוס שיושעים... והוכרזו שחייבים לשלוח אוטובוס לשם, אל כל הנהגים ענו ואמרו פה אחד שאינם יכולים להתקרב לתחנה זו להקלותם לירושלים... כי מנהג ה'נוסעים' - להגיע ולכלות את הרוגז על ה'יג' שיבאו לאספם בעקבות האיחור הגדול אף שברור כי לא לו החטא ועוון... עד שנעניתו: 'אנכי אקח 'נסיעה' זאת!' עשיתי 'תחבולה'. הצבתי עצמי כ 318 כיוונה להשנות לאחמי"כ ל 402 - כאשר יתחננו הממתנים בפני - ובזה רוחותי שכל ה'קלות' והנכסו ל'ברכות' עד בלי די...'

לדידו יאמר, כאותו הנהג, שאם היה מגיע כשעל חלוננו כתוב 402 היו הכל מתלוננים וזועפים, ועתה כשכא מתחילה כ 318 הבינו לבסוף שהכל היה לטובה וברכה מתחילה, כיו"ב, יש אנשים בעולמו של הקב"ה כשהם מלאים טענות כרימון, ואף על חסדי ה', פעמים שלבו של אדם מפתחו להתלונן על האל ועל האל מה עושה הקב"ה? ממעידו לרגע בפני מציאות שאיננה טובה, אז ברגע, יכיר כשחוקר למישרין, 'חסד' גדול הוא מן השמים... יכניע עצמו, וישוב לראות שהכל מעיקרא לטובה היה מידי של הגומל חסדים טובים לעמו ישראל, וכי לא עדיף להכיר בזה בטוים יצטרכו לשנות עליו סודי בראשית ח"ת?'

[מפי מוכה הרבים הגה"צ ר' מייך בידרמן שליט"א]

לעטר כתורא

דרושים נאים לפרשת השבוע

נתכרכמו פניו של ר' שמעון

יודעים דברי הגמ' ביבמות (בב) על תלמידי ר"ע, שנים עשר אלף זוגים תלמידים היו לו לר"ע וכולן מתו בפרק אחד מפני שלא נהגו כבוד זה לזה, והיה העולם שמם, עד שבא ר"ע אצל רבותינו שברדום ושנאה להם - ר"מ ור' יהודה ור' יוסי ורבי שמעון ורבי אלעזר בן שמעון והם הם העמידו תורה אותה שעה, ע"כ. תלמידי ר"ע, גדולי התנאים, מתו כולם בפרק אחד על כך שלא נהגו כבוד זה לזה, וכל התורה לא עמדה אלא ע"י אותם חמשה תלמידים חדשים, רבותינו שברדום. באמת שמצאנו שר"ע הזכיר את תלמידיו החדשים מלנהוג כתלמידיו הראשונים, (קהלת רבה א') אמר להם - הראשונים לא מתו אלא מפני שהייתה עניינהם צרה בתורה זה לזה, אתם לא תחיו כן, מדי עמדו ומלאו כל ארץ ישראל תורה, ע"כ.

אמנם, ישנה גמ' ירושלמי (סנהדרין פ"א ה"ב) שמקופיא נראה שכביכול אף התלמידים החדשים היו ננועים באותה המידה, דאיתא שם בסוגיא לגבי סמיכת התלמידים בזה"ל, בראשונה היה כל אחד ואחד ממנה את תלמידיו, ר' יוחנן בן זכאי מנה את ר' אליעזר ור' יהושע, ר' יהושע מנה את ר' עקיבא, ר' עקיבא מנה את ר' מאיר ואת ר' שמעון - ואמר ישב מאיר תחלה, ונתכרכמו פניו של ר' שמעון, אמר לו ר' עקיבא - דיין שאני ובוואר מכירין כחך, ע"כ. והדברים מתמימים, וכי היה מקנא ר"ש ב"ר"מ על כך שאמר ר"ע שישב ר"מ תחילה, והרי זה היה החטא של התלמידים שקדמו לו שלכן מתו כולם וע"ז בדיקו זהויר אותו רבו, והדברים צ"ב.

והני"ל בזה מחומר הקושיא, דני"ל שמעיה שבה תנייחר ר"ש היתה הקנאה לה' לבדו ולא היה חת מפני איש, כמבואר במעשה הגמ' בשבת (בב) שלא פחד לומר את האמת על האומה הרומית, שכל מה שתקנו לא תקנו אלא לצורך עצמן. עד כדי כך קנאתו לכבוד שמיים היתה גדולה שגם לאחר שכבר יצא מהמקרה וראה לבני העמלים לפרנסתם, קינא על כבוד שמיים ואמר כיצד אלו מניחין חיי עולם ונוטקין בחיי שעה, וכל מקום שהיו נותנין בו את עיניהן היה מיד נשרף לגדול קנאתם, עד שיצאה בת קול ואמרה להם להחריב עולמי יצאתם, חירו למערכתם.

ואם כנים הדברים ונכלל להבין את דברי הירושלמי, אדם שכל כולו קנאה ליש', גם כשהוא מקנא כביכול לכבוד עצמו, אין זה אלא משום הכבוד שמיים שבווער בקרבו, שכנאיה ר"ש אחז שמצד תורה שבו יהיה יותר כבוד שמיים אם הוא ישב תחילה, אבל באמת לא היה בזה חוסר כבוד זה לזה כלל. אמנם, ענה לו ר"ע שמצד הכבוד שמיים, דיין שאני ובוואר מכירין כחך, ואדרבא, יהיה יותר כבוד שמיים אם תחיל על כבודך, והנה לא מצאנו רמז בח"ל שהייתה לאחר מכן איהז שהיא סוך מחלוקת בין ר"מ לר"ש, לא בחייו של ר"ע ואף לא לאחר מותו, למדוך דבר גדול, שהקנא באמת לשם שמיים, כשהכבוד שמיים הוא דוקא לומר על כבודו, הוא עושה את זה באותו הדקדוק שהוא היה מקנא לכבוד שמיים...

לא יחליפנו ולא ימיר אותו (כז.)

א. בתמורה ט. איתא עוד, לא יחליפנו - בשל אחרים, דאמר מריה דבהמה דהקדש, כל הרוצה להמיר יבא ומיר. ולא ימיר אותו - בשל עצמו. ב. והנה מעשר בהמה בע"מ, נאכל לבעלים כצבי וכאיל, ומה"ח הוי ממונו למוכרו ולקדש האשה, ע"י כ"מ פ"ו במכורות. ג. מצאנו בעלמא דע"י פדיון פקע בעלותו הבעלים הראשונים. ונראה הדוא מדיני הקדשים מגז"ח דונתן הכסף וקם לו, ואף קק"ל ממון בעלים לריה"ג, נכללו בה. אולם מעשר בע"מ דהוי ממונו כחולין דעלמא, לא נכלל בהך גז"ח, ול"ש ממילא שתפקע בעלותו ע"י פדיון, אלא בע"י דרכי הקנינים של חולין [ע"י מע"ז בגר"ח פ"ח ממע"ש]. ד. והנה תמורה שייכת בין בהם ובין בבע"מ כמש"כ טוב ברע או רע בטוב. ולפ"ז י"ל דלכן לא כתוב "לא יחליפנו" במעשר, דע"כ פ"ב במעשר בע"מ, כ"כ מצאותם הראשונים ירצו להקדיש בהמתם ע"ד לזכות בהמה מעשר, כיון שלא יזכו בה, דבע"י מעשה קנין, וליכא. ורק "לא ימירנו" בשל עצמו, א"נ תמורה באופן שתרויחו קדשי, הוא דהוי אורחא.

ולהלן גבי מעשר בהמה כתוב (כז.) "ולא ימירנו" ולא הוזכר איסור לא יחליפנו, וצ"ב. והנה בתמורה ט. מבואר ד"לא יחליפנו" מהותו תצא זו ותכנס זו, ו"לא ימיר" היינו תרווייהו קא מקדיש [ובדאורו, שרוצה לרוקן קדושה ראשונה ע"י שמקדיש את הבהמה השנייה, כעין קודש תופס דמיו. וע"ש בשטמ"ק]. והנה בכל הקדשים שייך פדיון חוץ מבכור ומעשר. והטעם בזה, דשאר הקדשים קדשו בפה, ולכן שייך להעביר קדושתן בפדיון. משא"כ בכור ומעשר, סיבת קדושתם היא מצד מציאותם, פטר רחם או עשירי, ואת זה א"א להפקיע בפדיון. ומטעם זה חיילא קדושת הגוף על בכור ומעשר אף בקדם מומם להקדשן, שכן עצם מציאותם היא סיבת קדושתם. [ומטעם זה גם תמורת בכור ומעשר לא קרבי, ובתמורה אין סיבה לקדושת הקרבה]. ולפ"ז י"ל דלא יחליפנו שמהותו תצא זו ותכנס זו, ל"ש במעשר, דבלא"ה א"א להעביר קדושתה מקרא דלא יחליפנו. עוד י"ל בהקדם.

עטרת חסידים ממשנת החסידות על פרשת השבוע

הגבל את העם וקדשתו

בפרשה זו למדים אנו על ברכות התורה הברכות הגשמיות שזוכה בזכות קיום התורה והמצוות, וכבר תמורה כל מפרשי התורה הרי קי"ל דשכר מצוה בהאי עילמא ליכא, ורבו התירוצים בזה. אחת מהנה הוי ביאורו של המהרש"א (ספ"ק דסוטה י"ד) דאע"ג כפי מה שזכר מצוה בהאי עילמא ליכא, אף עבור הגדרים והסיגים שהאדם (הכלל או הפרט) בונה לעצמו על זה מקבל שכר כפי מה שהוא עושה. [והה"ק בעל הערות הבהוש מונו בזה נושא במקרא קודש במשנת סבל, ויגמל חסידים פ"ד מהך גז"ח פ"א במשנת י"ד ש"כר מצוה בהאי עילמא ליכא (חומת ארן), אולם על זאת אנו סומכים על הגדר מזה וגדר מזה שבי"ח וי"א לעצמו בונה].

ביותר בעמדינו קודם זמן מן תורתנו, אשר זאת צנינו לכל יתרו העם לראות את האלוקים לפרוץ גדר יותר ממה שהרשו כפי מה שירדנו עם שמביא הרה"ק רבי שמואל מסוכטשוב ז"ע שפרסם שומא מהלשון אביו הגדול הקדוש בעל האבני נזר ז"ע (יתרו תרע"ו, תרומה תרע"ז, במדבר תרע"ו) אשר לכאורה יפלא שכלל אומה ולשון ה' ומיניו בא והופיע משמיר למו, שחזר וקב"ה על כל אומה ולשון אם רוצים וקבל השמירה, ולכל אומה ושאלו מה כתוב בה ענה להם המלאך אותה מצוה שהיא היפך טבעם ונגד אופיים, מאידך לא מצינו שאמר לישראל כן אולם לא כן הוא "כי גם לישראל נאמרו כאלה, כי טבע ישראל הוא שרוצים להתקרב אל הקדושה ואמרה להם מצות הגבלה לעמוד מרחוק, והווי נגד טבעם, עכתיפה"י, ולי דמצות פרישה היתה לבטל כל אהבות חיצוניות ושבה כל האהבה לשרשה, וע"כ היתה אז אהבתם להשי"ת עצמה מאד מאד בכלות צננה ממש, וזו דוקא נצטוו לעמוד מרחוק, והווי הפכו טבעם למגרי והסיון גדול מאד"י. עכ"ל.

בשברי לבם משה לח' כו'

הנה אמרו חז"ל (יבמות כ): מחמת שישאל מחסרין על עצמן עד כיות ועד כביצה, אף שבקרא כתוב ואכלת ושבעת ודייקא, בשביל זה הקב"ה נושא פנים לישראל. הרי דעל ידי מצוה האת אכילה באו רב ברכות, כי הקב"ה משלם מדה 'כנגד' מדה, היינו, בהתנגדות היפך דרכי בני אדם, כי על ידי מצוה למטה גורמים לבטל למעלה הצמצום ושפע שפע רב, וכמו שאמר ע"ל ר' חנינא בן דוסא (ירושל'א) כל העולם ניוון בשביל חנינא, והוא מחמת שהניא י"ל בן חובין, ומסתפק עצמו במעט אכילה. וזה 'שבברי לבם משה לחם', היינו, כשתאו חסרון פרנסה חלילה, אז העצה 'זהיטו לחסכם במשקל ואכלתם ולא תשבעו', היינו, על ידי שתאכלו ולא תשבעו, ותצמצמו את האות אכילה. אז הוא חשיבו ותפתחו שערי שפע, כי כן הוא הדבר במדה כנגד מדה, והוא במשקל זה כנגד זה, מחמת שהאדם מצמצום עצמו פותח שערי פרנסה.

(אשרי מעם)

והוא בחינת צמצום. וגם יש לפרש תיבת קדושים לשון לא תהיה קדשה, שארבה, הוא בחינת הפקר ומזומן לכל, ורומז על ריבוי השפע היפך בחינת צמצום. ועל דרך שמיזנו בדרך צחות בנוסח הפיי"ט [ביוצר לפי ש"ת] "לטהר טמאים לטמא טהורים באומר קדוש", היינו, שתיבת 'קדוש' אמתנה הוא בצמצום התאווה כנ"ל, אז הוא 'מטהר טמאים'. ואם הוא מתנהג חלילה בדרך הפקרות כמו עבדא בהפקריא ניהא ליה אז הוא 'מטמא טהורים'. וזהו 'באומר קדוש', במאירת תיבת קדוש סובל ב' פירושיה ה'ל'.

והנה אמרו חכמינו ז"ל (סנהדרין ג.) הקב"ה משלם מדה כנגד מדה. לשון 'כנגד' הוא ענין התנגדות והיפוך הענין, היינו, שעל ידי שישאל בצמצום אחרותיהם למטה, אז מעוררין ח"ו ע"י"ג שגם למעלה בחינת צמצום, ואדרבה, מעוררין כח רב ההשפעה לישראל, וזהו שוית' ד'י 'לנגד' ממיר (הג"ח ט"ח), מחמת שאנחנו בחינת מקבל, לאות צריכין אנחנו להיות בחינת צמצום, וכביכול בחינת המשפיע ברוב שפע לו, ומבשרי אחזה אליו ד"ל. יע"י בספרים.

[וכן מצינו חסידים ד"א משפיע בהאי עילמא מלי מקבל שחם הוא חסא הדיק, ע"י ח"ו עניות ורדף בתריה, כמו שהביא בנו רבינו העטרת ישועה ז"ע בן המובחר באמרינו נועם לשבועות אות ח"ו: כי נועם צמצום בחינת צדיק יסוד עולם מביא ארבע, במבואר דל האי מאן דמפרי פדיון עניות קא רדיף מבחריה רב, הוא מדה כנגד מדה, כי אבר קטן שי באדם מרעיו משביעו, והקלוקל הוא לאשור הוא משביע בלי מקבל, ע"י"ש]

בע"ה נעסוק גם השבוע בענייני אוצר בית דין.

איתא במשנה שביעית פ"ח, אין מוכרין פירות שביעית לא במדה ולא במשקל ולא במנין. המדובר באדם שמוכר פירות שביעית באופן שאין בזה איסור סחורה, וכגון מי שליקט פירות שביעית ונושאר בידו פירות שאין לו בהם צורך, שהדין הוא שמוחר לו למכרו, ומבואר במשנה, אדע"כ אסור למכרו במדה מנין ומשקל. וטעם הדבר כתב הרמב"ם בפיה"מ, כדי שלא ייראה כסוחר בפירות שביעית, אלא צריך להראות משהו מעין ההפקר שבפירות שביעית, והוא שימכרו אכסר"א [היינו באומדן]. והרא"ש מביא דברי הירושלמי, והוא כדי שימכרו בזול, וישקלנו בליטרא וימכרו בזול אם אומר את כן אף הוא אינו נוהג בהם בקדושה. ומבאר הרא"ש, פ"י מתוך שנמכרין באומדן נמכרים בזול. ופר"ק וישקלו בליטרא ויצונו למכרם בזול, ומוסיף עוד טעם לדרב, דמתוך ששינו ממכרם מדרך כל השנים ינהג בהם קדושת שביעית ולא אתי לזולזולי בהו, וגם נמכרים בזול. והרמב"ם ז"ל סב: כתב, שאסרו למכרו כדרך סחורה [תנן (שביעית ט"ב) אין מוכרין פירות שביעית לא במדה ולא במשקל משמע טעמו של הרמב"ם, ובביאור הגר"א על המשניות כתב, והטעם בכלום משום בזיון (ולמדנו מדבריו דיש קדושה בפ"ש שלא להגז בהם מנהג בזיון].

ויש לדון איך הדין בפירות של אוצר ב"ד, האם אפשר למכרו במדה משקל ומנין. והגר"ג קרליץ זצ"ל כתב, שהחזו"א הורה שאין איסור מדה בפירות של אוצר ב"ד, וביאר טעמו, וטעמא דמלתא נראה, דכיון דיסוד תקנת אוצר בית דין אין זה אלא חלוקת הפירות לצניבור, ושלושי בית דין לא מוכרים ולא סוחרים בפירות רק נותנים לצניבור את מה שהתורה הפקירה עבורם, אין איסור לשקול ולמדוד פירות שביעית, שמחלק עם חבירו מה שליקטו מן ההפקה, וכן כשנותן במתנה לחבירו. ולא מבעיא לטעם שכתב הר"ש בשם הירושלמי לאיסור שקילה ומדידה כדי שימכרו בזול, דלא שייך בחלוקה שאינה מכירה, אלא אף לטעם השני שכתב שם הרא"ש, שמתוך ששינו ממכרם מדרך כל השנים ינהג בהם קדושת שביעית ולא אתי לזולזולי בהו וגם נמכרים בזול ע"ל, לא אשכחן טעם זה אלא רק במכירה ולא בחלוקה חנם, דניכר טפי שאינם כשאר פירות משום שאינו משלם תמורתם. ובספר טוב ירושלים [הכתובותיו של רביצ' איאה זצ"ל] עמ"ל רל מספר על סדרי החלוקה בירושלים לפני מאה שנה, ואיכרים שרצו לשלוח את פירות האילנות שלהם לירושלים היינו ענבים שקדים ותפוחי זהב, סידור על פי הבד"צ כמו שמבואר בתוספתא. היינו, שסמרו פירותיהם להבד"צ, והבד"צ שלחו לנתיבים לבצור את הענבים ולקלט את השקדים ולקטוף את התפוזים לשלחם לירושלים. ופה חילקו לכל אחד ואחד חלק בלא משקל בתור מתנה ולא בתור מכירה, ורק לאנשים שיאכלו בקדושת שביעית, ולגולה בהם דין פירות שביעית. והמקבלים את חלקם נתנו כל אחד בעד חלקו להוצאות הפועלים וההובלים ומס המשלם להוצאות השלוחים. מבואר מדבריו שחילקו את הפירות שלא במשקל.

נידון נוסף הנוגע לחלוקת פירות אוצר ב"ד הוא מקום החלוקה. איתא בירושלמי שביעית פ"ז ה"א, חמשין אחין מלקטין ואחד מוכר על ידיו, א"ר יוסי ב"ר בון ובלבד שלא יעשו פליטה, שלא יהא מזבין בה בכל שנה. ואית דבעי מימר, שלא יהא מזבין בהו בכל שנה. במבואר בירושלמי, שבמכירת פירות שביעית צריכה להעשות באופן שלא יעשה פליטה. ומפרש הפ"י משה' מהו פליטה, שלא יקבע עצמו למכור באותו המקום בכל שנה ולהעשות כפליטה המוכר על יד על יד, דזה נראה כעושה סחורה למיד בהן, שהרי בכל שנה הוא מתעסק בכך, וא"כ אסור בשביעית. וזו היא הובא בתוס' סוכה לט:.

וכתב בספר חוט שני, נראה שאסור לטליח בית דין לחלק את הפירות של אוצר בית דין בחנות או בשוק המיועד למכירת פירות וירקות, באופן שגובים את דמי ההוצאות. דטעמא דמילתא שאסור למכור פירות שביעית בחנות ובשוק אם מוכר באופנים המותרים, מפני שעל ידי כך נראה כעושה סחורה, וה"ה כשמחלק באופן הנ"ל, מבטל שמייעד לטעם רב במסכתו, הרי זה נראה כסחורה. שנראה שזה כחלק מן החנות, והרי זה בכלל דברי הירושלמי שאסור למכור בחנות ובשוק. וק"ו, משום דהתם אסור למכור בחנות באופנים המותרים כגון למכור כעושה ומושם לדארה כסוחר, וכל שכן בחלוקת פירות של אוצר ב"ד שגובים דמי ההוצאות ומחלקים כמויות גדולות של פירות ויון וכדו', פשיטא דנראה כסוחר בפירות שביעית.

ובספר ישא יוסף [מהגר"א אפרתי לסי'א"א] כתב, מרן רבינו זצוק"ל (הגר"ש אלישיב) היה מורה וחרז ומורה, כי אין שום איסור לחלק פירות שביעית ברשתות שיווק שבהם סוחרים בדברים נוספים, ובתנאי שחילקו שם במחיר חלוקת הב"ד, ושיהיה ניכר שזה פירות אוצר ב"ד.

בעיה נוספת שעומדת בפני אוצר ב"ד היא שהרי אין מוסרים דמי שביעית לעם הארץ משום שלא ינהג בהם קדושה, וא"כ א"א למכור בחניות שקונינהן בזה ענין ארצות. ובספר חוט שני כתב ע"ז, וטעמא דמילתא נראה, דמה שאנו חושבים ליתן לע"ה דמי שביעית משום מסייע לדרב עבירה וכנ"ל, זהו דוקא כשאנו נותנים לו, כגון שקונה ממנו פירות שביעית ונותן לו מעות והמעוה שמקבל ע"ה תמורת הפירות הם דמי שביעית, ונמצא שאנו מניחים לפנינו מכלשול שאפשר שהע"ה יכשל בהם, אבל כשבא הע"ה ליטול מפירות שביעית הנאספים באוצר בית דין, שהבית דין כוננם מההפקר לאוצר לטובת הכל צניבור, אין צורך חוששיים ליתן לע"ה כל שלא ברור לו שישכיל מפני שאין הבית דין נותנים לו את חלקו שהתורה יצתה לו, ואי אפשר למונעו מליטול את שלו. ובספר נתיב השמיטה [מהרב פליה סהיה הרב של' נתיבות] מבואר בשם החזו"א דמותר לתת גם למי שאינו שומר תנ"צ א"ע"פ שברור שיישכיל בדבר.

עטרת צדיקים

עיון במעשי הצדיקים לרגל יומא דהילולא

הרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב זי"ע י"ט אייר תקע"ה

המשלחת לרבה של העיר פריסטיק, לאחר שנים מרובות בהם כיהן כרבה של פריסטיק, עלה לשבת על כס הרבנות בעיר רימנוב, ולאחר הסתלקותו של רבו הקדוש מליזענסק החל להנהיג עדת חסידיים. בין המוני הבאים לחסות בצל קורתו נמנו צדיקי הדור, בראשם רבינו הק' מראפשיץ זי"ע.

בכוחו הגדול, היה הרבי ר' מענדל'ע משפיע שפע רב טוב לבית ישראל, בהיותו מרבה להתפלל שיזכו כולם לפרנסה ועשירות. כל דברי תורתו היו משולבים בתפילות לפרנסה, כמו אמרתו המפורסמת על הפסוק "ועשית משבצות זהב" - "זאלסט זיי מאכן קאסטענעס מיט גאלד" (=תעשה להם לישראל תיבות מלאות בזהב). כמעט בכל יום היה דורש פירושים בפסוקי פרשת המן המסוגלת לפרנסה, הלא הם כתובים על ספר "מנחם ציון" - ליקוטים מדברות קדשו של הרבי ר' מענדל'ע, ואכן, כתבו יודעי העתים, כי בימי חייו של הרבי ר' מענדל'ע התברכה כל סביבתו בשפע של פרנסה, ורבים מעבלי הבתים בגלילות רימנוב נתברכו בעשירות מופלגת.

הרבי ר' מענדל'ע היה מעורר רבות על ההתרחקות מחוקות הגויים, ועל החובה לשמור על הלבוש היהודי, שלא לשנות ממנו מאומה. הוא אף גדר גדר ועמד בפרץ, ואיזן ותיקן תקנות שונות בעניני הלבוש, שנתקבלו על כל קהילות הקודש בפולין ובהונגריה.

ומסופר, כי באחת מנסיעותיו של רבינו הק' מראפשיץ לרימנוב, הגיע מלוכבש ב"קאפטן" ירושלמי, שלא היה מוכר באירופה, והרבי ר' מענדל'ע לא רצה להושיט לו את ידו לשלום. אמר לו רבינו הק' מראפשיץ שגם האבות הקדושים - אברהם יצחק ויעקב - היו לובשים כן, והביא ראיות לדבריו - ממאמרי חז"ל במדרשים, או אז נתפיים הרבי ר' מענדל'ע ונתן לו שלום.

זכותו יגן עלינו, הוא ימליץ טוב בעדינו, אכ"ר.

בחיבורו של הרי"ף, בו היה הוגה הרבה מאד. ברבות הימים סיפר הרבי ר' מענדל'ע, כי לרוב עסקו בספרו של הרי"ף, הרגיש כי נפשו קשורה בנפשו, והיה נושא תפילתו אל ה', שיזכה לחזות בנוגע פניו הקדושים, ואכן זכה שנתגלה אליו הרי"ף ושאלו: "יונגער מאן! וואס ווילסטו פון מיר, דו האסט דאך שוין נאס געמאכט מיין קאפטן אין גן עדן (= אברך!) מה רצונך ממני, הרי כבר הרטבת לי בדמעותיך את כל לבושי בגן עדן, מה בקשתך?". ענה לו הרבי ר' מענדל'ע כי רצונו להתקרב אל ה', הורה לו הרי"ף שיעשה דרכו אל מרן הרה"ק הרבי ר' אלימלך מליזענסק זי"ע. ויעש רבי מענדל'ע כדבר הרי"ף, הוא נסע להסתופף בצל הקודש בליזענסק, ותדבק נפשו באור החסידות.

לאחר נישואיו, הוסיף להתעלות במעלות התורה והיראה הטוהרה, והמשיך להסתופף בצל רבו הקדוש מליזענסק. באחד הימים, באה אל הרבי רבי אלימלך משלחת מהעיר פריסטיק, ובקשו שימליץ בעבורם על תלמיד חכם וירא ה' הראוי והגון לשבת על כס הרבנות בעירם. שלח אותם הרבי רבי אלימלך, אל בית המדרש הקרוב, "גשו נא אל האברך הנמצא שם" - הורה להם הצדיק - "ותבקשו הימנו שיקבל עליו את עול הרבנות בעירכם". משנכנסו לבית המדרש ראו האנשים את הרבי ר' מענדל'ע עומד בתפילת שמונה עשרה, פנו איפוא לצדדין והמתינו שיסיים את תפילתו. אלא שעברה שעה ארוכה, והוא עדיין עומד ומתפלל. הלכו וישבו אל הקודש פנימה, וסיפרו על כך להרבי רבי אלימלך. "הוא לא סיים עדיין את תפילתו?" - תמה הצדיק - "אלך בעצמי לראות מה קורה עמו". נכנס הרבי רבי אלימלך לבית המדרש, התקרב למקום עמדו של הרבי ר' מענדל'ע ושמע אותו מבקש ומחנן "ונפשי כעפר לכל תהיה" כשהוא חוזר על כך שוב ושוב. "גענוג עפר גענוג!" (= מספיק עפר, מספיק) - נשמע קולו של הרבי רבי אלימלך, הרבי ר' מענדל'ע נבהל והזדרז לסיים את התפילה. משסיים, קבלו אותו בני

דם ואש ותימרות עשן אפפו את שמי אירופה, מלחמת נפוליאון הילכה אימים על כל יושביה, בתוכם רבבות אלפי ישראל אשר נקלעו לסכנת חיים, ומצאו עצמם בין הפטיש לסדן, מבלי לדעת מה ילד יום.

ידוע הוא היכוח שנוצר בעת ההיא בין חכמי ישראל, יש שבקשו רחמים בעד ניצחונם של נפוליאון - שהכריז שלום ליהודים, לעומתם היו שחששו שמא שוויון הזכויות שהבטיח, יפגע במצבם הרוחני של בני ישראל, ולכן בקשו רחמים בעד ניצחון אויבו הצאר הרוסי, למרות היותו רשע, צורר כל היהודים.

שלושת הרועים שעמדו להם לישראל באותו הדור - הרה"ק הרבי מלובלין זי"ע, הרה"ק המגיד מקאזניץ זי"ע, והרה"ק רבי מנחם מענדל מרימנוב זי"ע - הביעו את דעתם הטוהרה, כי יש לבקש בעד ניצחונם של נפוליאון, ונימוקם עמם, כי יתכן ומלחמה זו - תוביל למלחמת גוג ומגוג, וכי ממנה תצמח ישועת ישראל.

בחודש תשרי שנת תקע"ה, לאחר שנים של מלחמה כבידה, כבר ניכר היה כשלונו של נפוליאון, אז או התאמצו אותם הצדיקים בתפילה ובתחנונים, וקבעו ביניהם, לפעול בכל הכח, ביתר שאת וביתר עוז, להביא לימות המשיח, עוד באותה שנה. אלא שלמגינת כל לב לא עלה הדבר בידם, כי עדיין לא בא זמנה של הגאולה השלימה, ובאותה שנה נסתלקו שלשה צדיקים אלו לגנוז מרומים, המגיד מקאזניץ - נסתלק בערב חג הסוכות, הרבי מלובלין - נפל ביום שמחת תורה למשכב ונסתלק ביום תשעה באב, והרבי ר' מענדל'ע מרימנוב - נסתלק ביום י"ט באייר.

שבעים שנה קודם לכן, בשנת תק"ה, נולד הרבי ר' מענדל'ע לאביו החסיד רבי יוסף אשר ז"ל, בעיר ניישטאט. בצעירותו הלך לקבל תורה בישיבתו הרמה של הרה"ק הרבי רבי שמעלקא מניקלעשבורג זי"ע, שם עסק בתורה יומם ולילה, בהתמדה נפלאה ובשקידה עצומה, ומצא את שאהבה נפשו

עטרות של שבליים

פלאות ופרפראות

על פשר מעשיו הסביר: "מעולם לא הבנתי מנהג מסוים. הנה בליל שבת מלווים שני מלאכים את האדם והוא אומר לפניהם 'שלום עליכם מלאכי השרת' אך מדוע מיד הוא מסמיך ואומר 'צאתכם לשלום', למה אינו נותן להם להישאר שם בשעת הסעודה, אלא אדם אינו יכול לאכול אם יושבים לידו מלאכים שאינם אוכלים מאומה..."

ואגב יש לציין, כי אכן יש שנהגו שלא לומר את הקטע של "צאתכם לשלום", וכן נהגו רבוה"ק מראפשיץ ודזיקוב זי"ע (עי' בזמירות לעטר פתורא ש"ל ע"י מכוננו, כסלו תשע"ח; עמ' ק - קיא ובהערות שם).

בין הברכות - שלום בין הצדיקים וְנַתַּי שְׁלוֹם בְּאַרְץ (כו, ו).

את זו דרש הרה"ק רבי משה חיים אפרים מסדליקוב זי"ע (אשר השבוע חל יומא דהילוליה - י"ז באייר) בספרו הק' "דגל מחנה אפרים": "יש לפרש בדרך רמז על דרך (הכתוב בישיע"ד, ד, א) 'ופרי הארץ לגאון ולתפארת', פירוש רש"י: 'פרי הארץ היינו בנים של צדיקים', נמצא, הארץ היינו הצדיקים. והוא שהשם הבטיח לישראל הבטחה גדולה - ונתת שלום בארץ - היינו שיהיה שלום בין הצדיקים, והבן".

כיצד הפכו הצדיקים מקללה לברכה

וְהַשְׁלַחְתִּי בְכֶם אֶת חַיֵּת הַשְּׂדֵה וְשִׁפְלָה אֶתְכֶם וְהִכְרִיתָה אֶת בְּהֵמַתְכֶם וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנִשְׂמוּ דְרָכֵיכֶם (כו, כב).

בספר "ילקוט מאורי אור" מובא בשם כ"ק האדמו"ר מראחמיסטריווקא בארה"ב שליט"א, ששמע איש מפי איש עד לזקינו הגדול הרה"ק רבי מרדכי המגיד מטשערנאבאל זי"ע, אשר הפך את התוכחה לברכה כדרכן של צדיקים, וכך פירש:

"והשלחתי בכם את חית השדה - שאשלח בכם רוח חיים מהשדה העליונה - חקל תפוחין קדישין (אחד מכינויי השכינה הקדושה), ושכלה אתכם - שאתן לכם שכל צח לעבודת ה', והכריתה את בהמתכם - שאכרית בכם את חלק הבהמות שבכם, והמעיתה אתכם - שתבואו למדרגת שפלות וענוה, שלא תהיה לכם שום גדלות וגבוהות, ונשמו דרכיכם - שכל דרכיכם יהיו נשמה'דיג..."

הצדק עם הכפרי

אִם בְּחֻקֵי תִלְכוּ וגו', וְנַתַּי גַּשְׁמִיכֶם בְּעַתָּה וְנַתַּנָּה הָאָרֶץ בְּיֹדֶהּ יַעֲזֵךְ הַשְּׂדֵה יִתֵּן פְּרִי (כו, ג-ד).

בספר "גן יוסף" מסופר, כי אל הרה"ק הרבי רבי הירש מרימנוב זי"ע בא כפרי אחד, יהודי ישר ותמים, וביקש ממנו שיתפלל שירד גשם, ושהתבואה לא תישרף מהחום הגדול, אמר לו הרבי רבי הירש: "הרי כתוב מפורש אם בחוקותי תלכו ונתתי גשמיכם בעתם, ומה לך כי תלין עלי...". "רבי" - נענה הכפרי בתמימות - "למה לי כל הפלפולים הללו, כן בחוקותי לא בחוקותי, אני זקוק לגשם!". כשמוע הצדיק את דברי הכפרי הסתגר בחדרו למשך כמה ימים ולא הרשה לאף אחד להיכנס אליו. בתוך כך שמע הגבאי מחסידים שמספרים על הרה"ק רבי אברהם יעקב מסאדיגורא זי"ע שפירש את הכתוב בפרשת בשלח (שמות טו, ד) "ויוצא העם ולקטו דבר יום ביומו למען אנסנו הילך בתורתו אם לא" - שהעם הלכו לבקש בחינה של 'למען אנסנו', היינו שירימו אותם למעלה, מלשון ושים אותו על נס (במדבר כא, ח), הילך בתורתו - בין שישמרו התורה כראוי, אם לא - ובין אם לא ישמרו חלילה. הלך הגבאי וסיפר זאת לרבי. "אם כן הוא", אמר הרבי, "הרי שהצדק עם הכפרי", ושוב קיבל את הצביבור שביקש להיכנס אליו במקדם, ובאותה שנה נשפע שפע רב של גשם ופרנסה ואך טוב לישראל.

טעמים של המברכים 'צאתכם לשלום' למלאכים בליל שבת וְאָכַלְתֶּם לֶחְמֶיךָ לְשִׁבְעָה (כו, ה).

עוד מסופר שם בספר "גן יוסף", אודות קדושי ישראל מרוזין זי"ע שכידוע היה ממעיט במאכלו והאף שרפך בו מלח רב עד ששיירי מאכלו לא היו ראוים לאכילה. כאשר ביקר בהיכלו מחותנו רבינו ורה"ק רבי מנחם מענדל מקאסוב זי"ע - "האהבת שלום" שאלו לפשר הדבר. נענה אליו הרה"ק מרוזין לאמר, שקודם ביאתו לעולם הזה התנה תנאי עם גופו שיהיה מסתפק במועט.

כשמוע "האהבת שלום" כן, דחה מלפניו את קערותו שלו ופסק מלאכול. מששאלו הרה"ק מרוזין